

Rodna Gruda

SOFIJA JOLANDA PLANINŠČEK "KO ME VPRAŠAJO, OD KOD SEM, ODGOVORIM, DA SEM IZ ENTRE RIOSA. A ČE ME VPRAŠAJO, ALI PRIHAJAM IZ TUJINE, PRITRDIM. ROJENA SEM V ITALIJI, A SEM SLOVENKA!"

SOFIJA JOLANDA PLANINŠČEK "WHEN THEY ASK ME WHERE I AM FROM, I TELL THEM I COME FROM ENTRE RIOS. BUT IF THEY ASK ME IF I AM A FOREIGNER, I SAY YES. I MAY BE BORN IN ITALY, BUT I AM STILL A SLOVENIAN!"

Objavljeno dne/Published on: 15.03.2022

Avtor članka/Article Author: Nadia Molek, foto osebni arhiv

Na svoji dolgi raziskovalni poti o slovenski identiteti sem od leta 2009 slišala različne zanimive življenjske zgodbe. Ena o teh je zgodba Jolande, prijazne Slovenke, ki je decembra praznovala 93 let. Jolanda je bila rojena v Italiji, v slovenski družini. Kot otrok je postala migrantka, saj se je s svojimi starši preselila v Entre Rios, Argentina. Kasneje, v mladih letih, se je preselila v Buenos Aires. Jolanda sem prvič obiskala konec leta 2015, le nekaj tednov pred svojo migracijo v Slovenijo. Jolanda in njena hčerka Nanina Hass sta me sprejeli ne le z velikim nasmehom, ampak tudi z različnimi slovenskimi dobrotami, kot sta skutni zavitek in kislo zelje s klobasami (in to pri 30 stopinjah!).

I have heard many interesting life stories since 2009, when I first started the long journey of discovering my Slovenian roots. One of these stories came from Jolanda, a warm-hearted Slovenian who celebrated her 93rd birthday in December. Though born in Italy, she comes from a Slovenian family that in her childhood emigrated to Entre Rios, Argentina. Later, in her youth years, she moved to Buenos Aires. I first visited Jolanda at the end of 2015, just a couple of weeks before I moved to Slovenia. Jolanda and her daughter Nanina Hass welcomed me not only with a big smile on their faces, but also with a variety of famous Slovenian dishes, including cheese strudel and sauerkraut with sausages (at 30°C!).

N.M: Jolanda, od ste?

J.S.P.: Iz Entre Ríosa, ker sem tam odraščala, v mestu Parana. Ampak ko me vprašajo, če prihajam iz tujine, odgovorim, da sem Slovenka, rojena v Italiji.

N.M: Kako to?

J.S.P.: Moja starša, Alojz Planinšek in Ljudmila Pintar (Milka), sta bila Slovenca, bila sta iz Pevme-Oslavije blizu Gorice. Mama in tata sta rojena na Avstro-Ogrskem. Ko je njuna vas ostala pod Italijo, sta se preselila v Argentino. Jaz sem bila rojena v Pevmi. Migrirala sem s svojo mamo in z bratom Silvanom, dve leti za očetom, ki je že bil v Argentini od leta 1928. Mi smo potovali šele septembra 1930.

N.M: Zakaj ste se izselili?

J.S.P.: Odšli smo zaradi takratnih političnih razmer. V Italiji sta v tem obdobju delovali dve politični stranki, fašistična in komunistična. Ata je bil delavec, zato je bil na komunistični strani ... A to ni komunizem, kakor si ga danes predstavljamo. Fašisti so bili z Mussolinijem, bili so konfliktni. Moj oče je torej moral oditi, ker je bil pri komunistih.

N.M.: Ali sta vaša starša kdaj razmišljala, da bi se vrnila?

J.S.P.: Ne, nikdar. Po dolgih letih so se le vrnili na obisk in se ponovno srečali z nečaki in svakinjo. Starši, brati in sestre so bili že pokojni.

N.M.: Zakaj sta migrirala v Argentino?

J.S.P.: Moj oče je v bistvu že imel vozovnico za Toronto. In potem ... ne vem, kdo je prišel ... in mu rekel, da je Argentina zemlja za grozdje, za sajenje. Tata si je torej premislil in je vozovnico takoj zamenjal za v Argentino. Prišel je skupaj s prijateljem in drugimi rojaki. Naselili so se v Entre Rios, kjer so živeli že drugi. Tu je takrat živel bratranec moje mame. Mama mu je sledila. Pravzaprav si starši moje mame niso želeli, da bi naju mama pripeljala s seboj. Imela sta dober položaj. Želela sta si, da bi midva z bratom ostala v Evropi, ker sta se bala morebitne slabe situacije v Argentini.

N.H.: A nona Milka je rekla: "Ni šans!" In se z dvema otrokoma odpravila v Argentino. Vedela je, da morda nikoli več ne bo videla svojih staršev ... kar se je tudi zgodilo!

N.M.: To pomeni, da očetu ni bilo težko najti službo?

J.S.P.: Sploh ne, lahko jo je celo izbiral! Moj oče je na začetku delal pri gradnji gloriote glavnega parka Paranaja, parka Urquiza. Potem je dobil službo pri gradnji letalske baze. Nato je med letoma 1936 in 1937 delal v tovarni betona v Portlandu. Tam so ga celo prosili, naj privabi rojake, saj smo bili gringi zelo cenjeni kot "pridni delavci". Oče je rad delal z lesom, zato je v nekem trenutku začel izdelovati pohištvo v hišni delavnici.

N.M.: In vaša mati, Milka?

J.S.P.: Mama je bila gospodinja. Kuhala je, prala in likala za dedka, družino in za rojaka Luisa in Antonia Beučiča, ki sta bila za našo družino kot brata.

N.H.: Nona je imela poslovno vizijo. Želela si je svojo hišo, za katero je trdo garala in varčevala. Luis in Antonio sta ji plačala za gospodinjstva dela. Na začetku sta bila stara starša podnajemnika pri Luisu Beučiču. Imel je posest, kjer sta nono in nona zgradila leseno hišico. Pozneje sta si uspela kupiti lastno posest. Celotna družina, to so, moji stari starši, stric tudi več rojakov, so pomagali graditi hišo, ki še vedno stoji na ulici 25. junija v mestu Paraná.

N.M.: Koliko Slovenskih družin je približno živelo takrat v Parani?

J.P.: 30 družin ...

Jolanda nazdravi življenju. Vir: družina Planinšček

N.M.: Omenjate, da je bil stik z drugimi Slovenci kar pomemben ...

J.S.P.: Tako je, rojaki smo si vselej pomagali. V soboto so vsi še delali. A ob nedeljah smo se družili, si delili hrano, kakšno zapeli ... Rojaki smo se pogosto obiskovali, si pomagali Še vedno se spomnim cerkvenega pevskega zbora, ki so ga ustanovili. Posebej se še spomnim obdobja hude svetovne gospodarske krize, stara sem bila 9 ali 11 let ... Rojaki so prihajali ob sobotah in nedeljah k nam na kosilo. Mama Milka je skuhala polento z omako. V spominu še vedno ohranjam pogovore o visoki brezposelnosti, da rojaki niso dobili službe.

N.H.: Ko je nona izvedela, da je bil kakšen rojak na poti, ona... takrat interneta še ni bilo (smeh). Rada je potovala, navezovala stike z drugimi Slovenci po Argentini. Poznala je Slovence iz Cordobe, Santa Feja, iz Buenos Airesa. Mogoče je za novega rojaka izvedela iz pisma. Na primer, da je prispel neki bratranec kakega priseljenca v Cordobo. Takrat je nona odšla od hiše in prepustila opravke moji mami ter se napotila v Cordobo, da bi pomagala vključevati priseljenega Slovenca. Iskala mu je službo. Trudila se je, da bi priseljenci našli službe na svojih področjih. Vprašala jih je, kaj znajo delati, jim ponudila orodje, da bi hitro dobili službo in ne bi bili lačni.

J.S.P.: Doma smo imeli veliko delavnico. Ko se je preselil kakšen nov rojak, ga je ata sprejel in mu ponudil prostor za prespati, dokler ta ni našel službe.

N.H.: Poleg tega so se zavedali, da se morajo povezati in ostati skupaj.

J.S.P.: Ko so ob nedeljah prišli k nam domov, so spili kozarček vina, ker je oče imel svoje vino, in vedno končali s petjem. Že kot odrasla sva se z bratom pogovarjala o tem, kako so se med seboj tolažili ... Ob takih spominih postanem čustvena. Ne moreš verjeti, kakšno veselje je bilo.

N.H.: Mi, torej moji otroci in jaz, ki ne govorimo slovensko... no.... jezik razumem, ampak ga ne govorim, nadaljujemo s pevsko tradicijo. Ko sprejmemo koga novega v družini, ga povabimo, naj zapoje z nami kakšno pesem, ki jo je takrat zapela moja nona.

N.M.: Katere pesmi zapojete oziroma poznate?

Jolanda začne peti z nasmehom: Naj bo stara ali mlada, vsaka ima fanta rada. Živijo, oj, živijo, oj, živijo, na svet ... Vir: družina Planinšček

N.H.: Ta pesem na naših zabavah nikoli ne manjka. Tu so še uspavanke, kot na primer Spava, spava Milka moja in Jaz ti želim eno sladko lahko noč. Jolanda zelo rada zapoje po slovensko.

N.M.: Ali ste ohranili tudi preostalo tradicijo?

N.H.: Da, slovenstvo je bilo doma pomembno.

J.S.P.: Naučili so nas spoštovati svoje korenine. Slovenščino in mnoge navade smo obdržali. Oče je vedno rekel, da lahko zgubimo karkoli, jezika pa ne. Starši so me obogatili s tem, da so me naučili slovensko.

N.H.: Moje hčerke so imele priložnost potovati v Slovenijo, šle so k maminim bratrancem. Tudi skuhamo slovenske dobrote.

J.S.P.: Rojaki bi vedno radi kaj spili, kot vsak pravi Slovenec. Salama je bila kot hostija. Spekli smo gubanco, ampak ne zelo pogosto, ker je drago, in ker je vsi ne jedo radi. Skuhali smo tudi fulje (namočen kruh na mleku, z rozinami), štruklje, žgance, pražen krompir ...

N.H.: Nona Milka je pripravila domače kislo zelje. Drug rojak, bratranec moje mame, pa je pripravil klobase, šunko, imeli so svoje prašiče ...

N.M.: Vez med vami, ki ste potomci priseljencev, in tistimi, ki so ostali tam, se torej ni prekinila...

J.S.P.: Ne, smo še vedno smo povezani. Ko sem bila stara pet let, sem že pisala in sem pošiljala pisma svojim starim staršem.

N.M.: Kako ste se vključili v argentinsko družbo?

J.S.P.: Nismo imeli veliko stikov z Argentinci. V osnovni šoli nam ni bilo zelo prijetno, v razredu nas je bilo trideset Argentinec in samo pet Evropejcev, blondi, gringi, in zaradi tega nas niso marali. Sošolka mi je vedno govorila gringa, kar me je tako razjezilo da sem jo celo pritisnila k steni. Običajno se ne prepiram, ampak takrat me je res razjezila ... Nekaj let pozneje je postala moja najboljša prijateljica.

N.M.: Kakšna je bila izkušnja Slovencev iz Parana med drugo svetovno vojno? Slišala sem, da ste celo organizirali društvo?

J.S.P.: Tako je, združili smo se, ker smo si želeli poslati živila, obleke in podobno v Slovenijo. Imela sem 16 let. Spomnim se, da sem bila takrat edina, ki je znala pisati oz. tipkati na pisalni stroj, zato sem postala tajnica. Ni nam uspelo veliko narediti, a smo imeli priložnost, da smo se družili in kakšno zapeli.

Jolanda in drugi člani Slovenskega društva Triglav Entre Rios. Vir: Asociacion eslovena Triglav Entre Rios

N.M.: Ali ste kdaj potovali v Slovenijo, Jolanda?

J.S.P.: Da, dvakrat. Leta 1970 in 1972, potem pa nikdar več. Povabil me je Hugo, moj pokojni mož. Hugov oče je bil Italijan jugoslovanskega rodu. Ko se je upokojil, mi je rekel, da me bo pripeljal tja, kjer sem bila rojena. In tako je bilo.

N.M: Jolanda, kaj bi v takih časih, kot sta bili zadnji dve leti, ko smo preživljali epidemijo, svetovali mladim?

J.S.P.: Da bo to minilo in da se bomo prej ali slej vnovič srečali in se družili. Pandemija nas je naučila, kako pomembno je biti v življenju blizu prijateljev.

N.M: Hvala za vajin čas.

N.H: Hvala tebi Nadia, da si naju povabila k pogovoru za Rodno grudo. Skozenj sem se osebno sprehodila skozi leta svojega otroštva. Zahvaljujem se svojim starim staršem za vztrajnost in ljubezen do dela, vrednoti, ki sta nam jih privzgojila.

Jolanda je letošnjega februarja zapustile ta svet. Zajela je skoraj stoletje življena, kar ji je dalo edinstveno perspektivo, saj je bila priča različnim svetovnim transformacijam. Bila je oseba, ki je prenašala ljubezen in veselje. Nekaj zelo potrebnega v današnjem svetu.